

Шеремет Ярослав<https://orcid.org/0009-0009-8240-0334>

Аспірант кафедри права, філософії та політології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: Sheremet.yaroslav.cn@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА СПАДЩИНА М. І. МИХАЛЬЧЕНКА ТА ЇЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНА РОЛЬ ДЛЯ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОЇ ДУМКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми зумовлена тим, що в сучасній історії соціально-філософської думки України мислителі-філософи доволі часто у своїх науково-філософських дослідженнях спираються на твори видатного українського філософа М. Михальченка. Адже він не лише теоретично, як професор навчального закладу вищого типу, а й на практиці як керівник служби внутрішньої політики президента України. Втілював в життя соціально-філософські ідеї пов'язані з українцями як суб'єктами суспільно-історичних процесів які з великими надіями зустріли в 1991 році зміну історичної епохи. І прагнули до власного, незалежного від «російської імперії», розвитку української освіти, економіки, культури та соціальної політики.

Саме у зв'язку з цим соціально-філософська проблематика над якою працювали українські соціальні філософи суттєво актуалізувалася у той час. З огляду на цей суспільний запит М. Михальченко разом з В. Андрущенком написали цілий цикл праць присвячених сучасній соціальній філософії. Саме ці дослідження українських науковців-дослідників, згодом за сприяння Української академії політичних наук, отримують своє логічне відображення в двотомному виданні під назвою «Сучасна соціальна філософія», яке до сьогоднішнього дня залишається актуальним.

Для українських соціальних філософів, наукові розвідки та соціально-філософські ідеї М. Михальченка продовжують мати цінність і значущість, як ідеї мислителя котрий був не лише теоретиком але й практиком. Все це сьогодні і надихає нас до детального науково-філософського аналізу праць українського філософа, котрий в теорії і на практиці збагачував історію соціально-філософської думки України в різні періоди її становлення і розвитку. Тому ми переконані, що дослідження соціально-філософської спадщини М. Михальченка та її фундаментальної ролі в сучасній Україні шляхом висвітлення соціально-філософських ідей мислителя, сьогодні стає все більш актуальним для українського народу.

Мета роботи – проаналізувати актуальну сучасному філософсько-освітньому розвитку України соціально-філософську спадщину М. Михальченка. Та висвітлити соціально-філософські ідеї і погляди мислителя на проблематику людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу.

Методологічною основою є результат соціально-філософського пошуку ключових соціально-філософських ідей М. Михальченка до проблематики соціально-філософської думки України, на яких він зосереджував увагу в своїх дослідженнях. Зокрема це: українська соціально-культурна традиція, соціальна цінність наявності свободи вибору для українців, особиста соціальна орієнтація на певні стандарти функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за дотримання їх української людини.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що з'ясовано практичну значимість і доцільність застосування соціально-філософських ідей М. Михальченка під час висвітлення проблем людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу в Україні. Адже його увага зосереджувалась саме на українській людині як носію соціально-культурних традицій свого народу. Плеканні віри українців в необхідності вільного вибору для людини соціально-політичного розвитку держави і суспільства. На позитивній ролі особистісної соціальної орієнтації спрямованої на дотримання певних стандартів функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за їх дотримання людини в Україні. І саме ці соціально-філософські ідеї М. Михальченка сьогодні, в час війни з російськими агресорами, мають ідейно-практичну спроможність для українців протистояти імперським амбіціям росіян та зберігати українську національну ідентичність.

Висновки. Проведене нами дослідження яке спрямоване на висвітлення актуальної сьогодні соціально-філософської спадщини М. Михальченка та аналіз його соціально-філософських ідей і поглядів на проблематику людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу в Україні. Засвідчує, що соціально-філософська спадщина М. Михальченка була і

залишається міцним фундаментом для розвитку української соціально-філософської думки в теоретичному і практичному її відображенні.

Тому спираючись на соціально-філософські ідеї наших вітчизняних мислителів, серед яких чільне місце займає професор Микола Іванович Михальченко. Науковці, студенти та українське суспільство загалом отримують специфічну «дорожню карту» для орієнтації як особистісного так і державного соціального розвитку. Який спрямований на підтримку і закріплення соціально-політичних здобутків українського суспільства і держави Україна, в плані вільного вибору людиною соціально-політичного розвитку своєї держави і суспільства загалом та українця як індивіда зокрема.

Знаковим є наголос М. Михальченка на ключовій ролі українців як носіїв соціально-культурних традицій свого народу, високій культурі соціально-філософського мислення української людини сьогодення. Доречною, на думку мислителя, мала б бути і державна підтримка особистісної соціальної орієнтації українців спрямованої на дотримання певних стандартів функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за їх дотримання людини в Україні. В підсумку все це повинно стати соціальними стандартами життя українців, закріпитися в соціально-політичному просторі нашої держави і сприяти процесу формування і розвитку національно свідомих громадян України.

При цьому, як наголошував М. Михальченко, українська соціально-філософська думка в своєму історичному розвитку завжди орієнтувалася на кращі зразки і приклади європейської соціальної філософії з відповідним переосмисленням і корекцією у річизі української соціокультурної традиції. Фундаментом для повноцінного розвитку всього спектру соціально-філософської думки була і залишається ідейно-практична діяльність наших мислителів. Адже саме на неї головним чином впливає буття людини в Україні котре за основу бере цінність свободи вибору як екзистенційної націленості наших громадян на індивідуальну відповідальність за вибір своєї дії, захист своєї родини і захист своєї країни.

Крім цього М. Михальченко знаковими в соціально-політичному розвитку українців вбачає їх гуманізм у ставленні до всього суцього та досконале володіння людьми в соціодержавному бутті філософією критичного мислення. Саме вона в переважній більшості негараздів, які спіткали Україну в її історії. Дуже часто допомагала нашому народу критично осмислити соціально-політичну ситуацію і спрямувати у потрібне річище наявну енергію та ідейну ініціативу українців.

Тому соціально-філософська спадщина М. Михальченка яка підкріплена його ідеями, котрі знайшли логічне відображення у його науково-філософських творах відіграють фундаментальну роль у вільному розвитку соціально-філософської думки України. На наше переконання саме М. Михальченко своєю ідейно-практичною соціально-філософською працею вніс фундаментальний позитивний імпульс в культурний, філософський, соціальний, політичний та державотворчий розвиток України.

Ключові слова: освіта, соціальна філософія, свобода вибору, національна ідентичність, війна, агресія, соціальна держава.

Постановка проблеми дослідження. Сьогодні держава Україна та український народ перебувають в стані війни з агресивною росією яка має за мету ліквідувати нашу державу, українців русифікувати, а непокірних знищити. Тому соціальні філософи, зважаючи на вплив цих негативних тенденцій російсько-української війни, прагнуть знайти в творчості українських мислителів фундаментальні соціально-філософські ідеї, котрі націлені на констатацію значущості соціально-політичних надбань українського суспільства і держави Україна, втрата яких буде болючою для українців. В першу чергу це стосується вільного вибору людиною в Україні як свого соціально-політичного розвитку так і шляху розвитку своєї держави, а разом з ними і соціально-політичного розвитку нашого суспільства загалом та українця як індивіда зокрема.

Також для нашого буремного сьогодення вкрай актуальною є філософська ідея стосовно ключової ролі українців як носіїв соціально-культурних традицій свого народу. Котра переплетена з констатацією факту наявності високої культури соціально-філософського мислення української людини в її історії, а головним чином для сьогодення.

Сьогодні певний потенціал, на переконання соціальних філософів, має соціально-філософська ідея, що стосується державної підтримки особистісної соціальної орієнтації українців і спрямована на дотримання певних стандартів функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за їх дотримання людини в Україні. Адже російська тоталітарна держава переважно більшість соціальних інституцій, або заборонила, або позбавила будь-якого фінансування, або визнала «іноагентами» позбавивши фінансування через міжнародні організації.

Загалом цілий спектр цих соціально-філософських ідей наявний у працях українського філософа М. Михальченка. Він був переконаний, що всі його соціально-філософські ідеї і думки в результаті динамічного розвитку українського суспільства і держави. В підсумку повинні були стати фундаментом буття нашого суспільства і перерости в специфічні соціальні стандарти життя українців, закріпитися в

соціально-політичному просторі нашої держави і сприяти процесу формування і розвитку національно свідомих громадян України.

Тому в нашій статті ми ставимо перед собою мету знайти, висвітлити та піддати аналізу соціально-філософську спадщину відомого українського мислителя-філософа М. Михальченка та відобразити її фундаментальну роль для філософської думки України сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні українські мислителі-науковці: Андрущенко В. П., Губернський Л. В., Журавський В. С., Кучеренко О. Ю., Самчук З. Ф., Шайгородський Ю. Ж. та інші. В своїх дослідженнях відзначають, що соціально-філософська думка України кінця ХХ початку ХХІ ст., представлена цілою плеядою мислителів: філософів, політологів, соціологів, істориків та інших науковців соціогуманітарного профілю, які задавали і продовжують задавати їй імпульсивності і динаміки розвитку у відповідності до щоденних змін і викликів нашого українського буття. В цій плеяді мислителів почесне місце належить соціальному філософу професору М. І. Михальченку. Саме він в кінці ХХ на початку ХХІ ст. своєю конструктивною працею, як стверджував З. Ф. Самчук [4], заохочував молодих українських науковців-філософів досліджувати проблематику української соціально-філософської думки та знаходити в ній нові сенси, завуальовані ідеї та розробляти необхідні українському суспільству соціально-філософські концепції, які згодом логічно вплелися в філософсько-освітню думку України.

Беручи до уваги всі соціально-філософські та філософсько-освітні ідеї М. І. Михальченка, сьогодні науковці-дослідники соціально-філософської та філософсько-освітньої думки України в своїх публікаціях часто послуговуються ідеями і концепціями мислителя, які, на нашу думку, увібрали в себе всю філософську мудрість українського народу.

Видатний український філософ і педагог В. П. Андрущенко [3], як раніше у співавторстві з Л. В. Губерським та М. І. Михальченком [2], так і сьогодні в свої соціально-філософських та філософсько-освітніх працях піклується за соціальний розвиток українського суспільства загалом і освітній розвиток молодого покоління в Україні зокрема. Тому думки, ідеї та концепції М. І. Михальченка, він у своїх працях використовує як ключові, котрі підкріплюють саме соціально-філософську і філософсько-освітню проблематику.

Разом з ним втілюють в життя концептуальні положення М. І. Михальченка, українські науковці-мислителі, дослідники соціально-політичної думки В. С. Журавський та О. Ю. Кучеренко [5]. Вони у своїх соціально-політичних дослідженнях розкривають теоретичні складові і практику трансформації та впливу на владу і входження до неї, політичної еліти в Україні.

Цікавим є дослідження, або філософсько-аналітичний аналіз українського філософа, політолога, соціального психолога Ю. Ж. Шайгородського [7]. Він заглибившись в соціально-філософську, соціально-політичну та філософсько-освітню творчість М. І. Михальченка, охарактеризував його як раціонального романтика в філософській думці України.

Мета роботи – проаналізувати актуальну сьогодні соціально-філософську спадщину М. І. Михальченка. Та висвітлити соціально-філософські ідеї і погляди мислителя на проблематику людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу. Здійснити копійкий соціально-філософський аналіз його ідей та концепцій. Зокрема концепції трансформації та модернізації України останньої чверті ХХ і початку ХХІ століть. Проаналізувати його ідею взаємодії інститутів держави та громадянського суспільства в Україні ХХІ ст.

Наукова новизна нашого соціально-філософського дослідження полягає в тому, що з'ясовано практичну значимість і доцільність застосування соціально-філософських ідей та концепцій М. І. Михальченка в процесі дослідження і висвітлення проблем людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу в Україні. Ми констатуємо факт, що основна увага мислителя була зосереджена саме на українській людині як носію соціально-культурних традицій свого народу. Плеканні віри українців в необхідності вільного вибору для людини соціально-політичного розвитку держави і суспільства. Тому М. І. Михальченко робив наголос на позитивній ролі особистісної соціальної орієнтації спрямованої на дотримання певних стандартів функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за їх дотримання людини в Україні. І саме ці соціально-філософські ідеї і концепції М. І. Михальченка сьогодні, в час війни з російськими агресорами, мають ідейно-практичну спроможність для українців протистояти імперським амбіціям росіян та зберігати українську національну ідентичність.

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Українські науковці-філософи зокрема, та дослідники соціально-філософської та філософсько-освітньої думки України ХХ-ХХІ ст. загалом, спираючись на ідеї і концепції М. І. Михальченка [1] та величезний пласт дослідницьких робіт, які вони робили разом з ним, розкривають перед нами, молодими українськими науковцями, переважно більшість концептуальних положень мислителя. Як на наше глибоке переконання стимулювали раніше і продовжують стимулювати сьогодні розвиток соціально-філософської та філософсько-освітньої думки України.

Позитивним в цьому ідейно-філософському дискурсі є те, що М. І. Михальченко [2], як і переважна більшість українських філософів, свою філософську думку завжди нівелювали у відповідності до онтологічних викликів української дійсності. І тому їх соціально-філософські та філософсько-освітні ідеї дуже часто були продиктовані як відповідь на бажання і прагнення українського суспільства.

У зв'язку з цим соціально-філософська та філософсько-освітня думка в Україні кінця ХХ початку ХХІ ст. наповнена дослідженнями стосовно взаємодії інститутів держави і громадянського суспільства. Також вона насичена ідеями з вирішення ключового завдання філософії політики стосовно реконструкції

та логічного узгодження еволюційних і революційних рухів політичного процесу. Все це, на переконання М. І. Михальченка та його колег-науковців повинно привести до позитивної трансформації та модернізації держави Україна в XXI столітті.

Висновки. Проведене нами дослідження котре зорієнтоване на пошук, аналіз, висвітлення та поширення актуальної сьогоденню соціально-філософської спадщини М. І. Михальченка. Концентрує основну увагу на розширеному аналізі його соціально-філософських ідей і поглядів на проблематику людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу в Україні. Наша розвідка засвідчує, що соціально-філософська спадщина М. І. Михальченка була і залишається міцним фундаментом для розвитку української філософсько-освітньої та соціально-філософської думки в теоретичному і практичному її відображенні.

У нашій роботі, спираючись на соціально-філософські ідеї українських мислителів, серед яких чільне місце займає професор М. І. Михальченко, констатуємо факт актуальності його ідей і концепцій для соціально-філософської думки України. Завдяки його працям, науковці, студенти та українське суспільство загалом отримали специфічну «дорожню карту» для орієнтації як особистісного так і державного соціального розвитку. Який спрямований на підтримку і закріплення соціально-політичних здобутків українського суспільства і держави Україна, в плані вільного вибору людиною соціально-політичного розвитку своєї держави і суспільства загалом та українця як індивіда зокрема.

Вкрай актуальним є наголос М. І. Михальченка [6] на ключовій ролі українців як носіїв соціально-культурних традицій свого народу, високій культурі соціально-філософського мислення української людини сьогодення. В даній царині доречною, на думку мислителя, мала б бути і державна підтримка особистісної соціальної орієнтації українців спрямованої на дотримання певних стандартів функціонування соціальних інституцій в державі і відповідальність за їх дотримання людини в Україні. В підсумку все це повинно стати соціальними стандартами життя українців, закріпитися в соціально-політичному просторі нашої держави і сприяти процесу формування і розвитку національно свідомих громадян України.

Знаковим є наголос М. І. Михальченка на тому факті, що українська соціально-філософська думка в своєму історичному розвитку завжди орієнтувалася на кращі зразки і приклади європейської соціальної філософії з відповідним переосмисленням і корекцією у річищі української соціокультурної традиції. Фундаментом для повноцінного розвитку всього спектру соціально-філософської думки була і залишається ідейно-практична діяльність наших мислителів. Адже саме на неї головним чином впливає буття людини в Україні котре за основу бере цінність свободи вибору як екзистенційної націленості наших громадян на індивідуальну відповідальність за вибір своєї дії, захист своєї родини і захист своєї країни.

В додаток до цього М. І. Михальченко позитивом в соціально-політичному розвитку українців вбачає їх гуманізм у ставленні до всього сушого та досконале володіння людьми в соціодержавному бутті філософією критичного мислення. Саме вона в переважній більшості негараздів, які спіткали Україну в її історії. Дуже часто допомагала нашому народу критично осмислити соціально-політичну ситуацію і спрямувати у потрібне річище наявну енергію та ідейну ініціативу українців.

У підсумку соціально-філософська спадщина М. І. Михальченка, яка підкріплена його ідеями та концепціями, що знайшли логічне відображення у його науково-філософських творах відіграє фундаментальну роль у вільному розвитку соціально-філософської та філософсько-освітньої думки України. На наше переконання саме М. І. Михальченко своєю ідейно-практичною соціально-філософською працею вніс фундаментальний позитивний імпульс в освітній, культурний, філософський, соціальний, політичний та державотворчий розвиток України.

Перспективи подальших досліджень будемо розвивати з орієнтацією на ті соціально-філософські та філософсько-освітні запити українського суспільства загалом та студентства зокрема, які потребують аналізу взаємодії інститутів держави Україна та громадянського суспільства. Адже М. І. Михальченко розробив концепцію трансформації та модернізації України останньої чверті XX і початку XXI століть. Тому його соціально-філософські та філософсько-освітні ідеї і концепції будуть продовжувати свій динамічний розвиток.

References

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Київ: Генеза, 1993. Т 2. 317 с.
Andrushchenko, V. P., Mykhalchenko M. I. (1993) Suchasna sotsialna filozofiiia [Contemporary social philosophy]. Kyiv, Ukraine: Heneza, 317. [in Ukrainian].
2. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Київ: Генеза, 1996. 368 с.
Andrushchenko, V. P., Gubersky L. V., Mykhalchenko M. I. (1996) Sotsialna filozofiiia [Social philosophy]. Kyiv, Ukraine: Heneza, 368. [in Ukrainian].
3. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія. Київ, 2010. 552 с.
Andrushchenko, V. P., Gubersky L. V., Mykhalchenko M. I. (2010) Sotsialna filozofiiia. Istoriia, teoriia, metodolohiia [Social philosophy. History, theory, methodology]. Kyiv, Ukraine. 552. [in Ukrainian].

4. Михальченко М. І., Самчук З. Ф. Україна доби межичасся. Дрогобич: Відродження, 1998. 286 с.
Mykhalchenko, M. I., Samchuk, Z. F. (1998) *Ukraina doby mezhychassia* [Ukraine in the era of intertime]. Drohobych, Ukraine: Vidrozhennia. 286. [in Ukrainian].
5. Михальченко М. І., Журавський В. С., Кучеренко О. Ю. Політична еліта України: теорія і практика трансформації. Київ: Логос, 1999. 264 с.
Mykhalchenko, M. I., Zhuravsky V. S., Kucherenko, O. Yu. (1999) *Politychna elita Ukrainy: teoriia i praktyka transformatsii* [Political elite of Ukraine: theory and practice of transformation]. Kyiv, Ukraine: Lohos. 264. [in Ukrainian].
6. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. Дрогобич: Відродження, 2004. 488 с.
Mykhalchenko, M. I. (2004) *Ukraina yak nova istorychna realnist: zapasnyi hravets Yevropy* [Ukraine as a new historical reality: a reserve player of Europe]. Drohobych, Ukraine: Vidrozhennia. 488. [in Ukrainian].
7. Шайгородський Ю. Ж. Рациональний романтик: до 70-річчя М. І. Михальченка. Київ: «Центр соц. комунікації», 2012. 60 с.
Shaygorodsky, Yu. Zh. (2012) *Ratsionalnyi romantyk: do 70-richchia M. I. Mykhalchenka* [Rational romantic: to the 70th anniversary of M. I. Mykhalchenko]. Kyiv, Ukraine: Tsentr sotsialnykh komunikatsii. 60. [in Ukrainian].

Sheremet Yaroslav

<https://orcid.org/0009-0009-8240-0334>

Postgraduate student of the Department of Law,
Philosophy and Political Science,

Т.Н. Шевченко National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: Sheremet.yaroslav.cn@gmail.com

THE SOCIO-PHILOSOPHICAL HERITAGE OF M. I. MYKHALCHENKO AND ITS FUNDAMENTAL ROLE FOR THE PHILOSOPHICAL AND EDUCATIONAL THOUGHT OF MODERN UKRAINE

The relevance of the topic is due to the fact that in the modern history of social and philosophical thought in Ukraine, thinkers-philosophers quite often in their scientific and philosophical research rely on the works of the outstanding Ukrainian philosopher M. Mykhalchenko. After all, he not only theoretically, as a professor of a higher educational institution, but also in practice as the head of the domestic policy service of the President of Ukraine. He embodied in life social and philosophical ideas related to Ukrainians as subjects of socio-historical processes who met with great hopes in 1991 the change of historical era. And they strove for their own, independent of the «Russian empire», development of Ukrainian education, economy, culture and social policy.

It is in this connection that the social and philosophical issues on which Ukrainian social philosophers worked were significantly updated at that time. In view of this public demand, M. Mykhalchenko, together with V. Andrushchenko, wrote a whole series of works devoted to modern social philosophy. It was these studies of Ukrainian scientists-researchers, later with the assistance of the Ukrainian Academy of Political Sciences, that will receive their logical reflection in a two-volume publication entitled «Modern Social Philosophy», which remains relevant to this day.

For Ukrainian social philosophers, scientific explorations and socio-philosophical ideas of M. Mykhalchenko continue to have value and significance, as the ideas of a thinker who was not only a theorist but also a practitioner. All this today inspires us to a detailed scientific and philosophical analysis of the works of the Ukrainian philosopher, who in theory and in practice enriched the history of social and philosophical thought of Ukraine in different periods of its formation and development. Therefore, we are convinced that the study of the socio-philosophical heritage of M. Mykhalchenko and its fundamental role in modern Ukraine by highlighting the socio-philosophical ideas of the thinker is becoming increasingly relevant for the Ukrainian people today.

***The purpose of the work** is to analyze the socio-philosophical heritage of M. Mykhalchenko, which is relevant to the modern philosophical and educational development of Ukraine. And to highlight the socio-philosophical ideas and views of the thinker on the problems of man as a subject of the socio-historical process.*

***The methodological basis** is the result of the socio-philosophical search for the key socio-philosophical ideas of M. Mykhalchenko to the issues of socio-philosophical thought of Ukraine, on which he focused his attention in his research. In particular, these are: Ukrainian socio-cultural tradition, social value of the presence of freedom of choice for Ukrainians, personal social*

orientation to certain standards of functioning of social institutions in the state and responsibility for compliance with them of the Ukrainian person.

The scientific novelty of our research lies in the fact that the practical significance and expediency of applying M. Mykhalchenko's socio-philosophical ideas when highlighting the problems of man as a subject of the socio-historical process in Ukraine have been clarified. After all, his attention was focused precisely on the Ukrainian person as a carrier of the socio-cultural traditions of his people. Fostering the faith of Ukrainians in the need for free choice for man is the socio-political development of the state and society. On the positive role of personal social orientation aimed at adhering to certain standards of functioning of social institutions in the state and the responsibility of a person in Ukraine for their observance. And it is these socio-philosophical ideas of M. Mykhalchenko today, during the war with Russian aggressors, that have the ideological and practical ability for Ukrainians to resist the imperial ambitions of the Russians and preserve the Ukrainian national identity.

Conclusions. The research we conducted is aimed at highlighting the socio-philosophical heritage of M. Mykhalchenko that is relevant to the present day and analyzing his socio-philosophical ideas and views on the problems of man as a subject of the socio-historical process in Ukraine. It shows that the socio-philosophical heritage of M. Mykhalchenko was and remains a solid foundation for the development of Ukrainian socio-philosophical thought in its theoretical and practical reflection.

Therefore, relying on the socio-philosophical ideas of our domestic thinkers, among whom Professor Mykola Ivanovich Mykhalchenko occupies a prominent place. Scientists, students and Ukrainian society in general will receive a specific «road map» for orientation of both personal and state social development. Which is aimed at supporting and consolidating the socio-political achievements of Ukrainian society and the state of Ukraine, in terms of a person's free choice of the socio-political development of his state and society in general and of the Ukrainian as an individual in particular.

Significant is M. Mykhalchenko's emphasis on the key role of Ukrainians as carriers of the socio-cultural traditions of their people, the high culture of socio-philosophical thinking of the Ukrainian person of today. In the thinker's opinion, it should also be appropriate for the state to support the personal social orientation of Ukrainians aimed at adhering to certain standards of functioning of social institutions in the state and the responsibility of a person in Ukraine for their observance. As a result, all this should become social standards of life for Ukrainians, become established in the socio-political space of our state and contribute to the process of formation and development of nationally conscious citizens of Ukraine.

At the same time, as M. Mykhalchenko emphasized, Ukrainian socio-philosophical thought in its historical development has always been oriented towards the best models and examples of European social philosophy with appropriate rethinking and correction in the context of the Ukrainian socio-cultural tradition. The foundation for the full development of the entire spectrum of socio-philosophical thought has been and remains the ideological and practical activity of our thinkers. After all, it is precisely on it that the existence of a person in Ukraine, which is based on the value of freedom of choice as an existential focus of our citizens on individual responsibility for choosing their actions, protecting their family and protecting their country, mainly influences.

In addition, M. Mykhalchenko sees as significant in the socio-political development of Ukrainians their humanism in their attitude to all things and the perfect mastery of the philosophy of critical thinking by people in the socio-state existence. It is she who has been in the vast majority of the troubles that have befallen Ukraine in its history. Very often she has helped our people to critically comprehend the socio-political situation and direct the available energy and ideological initiative of Ukrainians into the right direction.

Therefore, the socio-philosophical heritage of M. Mykhalchenko, which is supported by his ideas, which found logical reflection in his scientific and philosophical works, plays a fundamental role in the free development of socio-philosophical thought in Ukraine. In our opinion, it is M. Mykhalchenko who, with his ideological and practical socio-philosophical work, has introduced a fundamental positive impulse into the cultural, philosophical, social, political and state-building development of Ukraine.

Key words: education, social philosophy, freedom of choice, national identity, war, aggression, welfare state.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2025 р.

Рецензент: доктор філософських наук, професор **Олександр Чорний**